

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. balandžio 11 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Virginijus Stankevičius, sekretoriaujant Jolantai Miežienei, dalyvaujant pareiškėjui I. Č. (I. Č.), nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui, viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo I. Č. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas I. Č. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 30 000 litų neturtinės žalos atlyginimo.

Pareiškėjas I. Č. teismo posėdžio metu nurodė, kad skundą palaiko. Pridurti nieko neturi, problema dėl kamerų plotų ir žmonių kiekio. Prašo priteisti neturtinę žalą 6500 Lt, kurią paskaičiavo minimaliai. Pusę metų praleido vienoje kameroje, kur buvo 9–10 žmonių. Tualetu pasinaudoti sunku, ypač rytais. Jam sakė, kad reikės rehabilitacijos, psichologo pagalbos, buvo suvaržytas. Šiaulių tardymo izoliatoriuje prabuvo nuo 2012-09-20 iki 2014-03-04. Patyrė psichologinę traumą. Jis anksčiau galėjo būti pats psichologu, o paskui jam pačiam reikėjo psichologo pagalbos. Kai kamera perpildyta, suteikia tiek informacijos, kad mintys maišosi. Norint būti su tais žmonėmis, su kuriais galėtų normaliai bendrauti, turėtų praeiti pusę kalėjimo. Prašo atsižvelgti į jo prašymus, kad jo prašoma suma reali ir atkreipti dėmesį į sveikatos būklę.

Pareiškėjas savo skundu (b. l. 2) prašo priteisti jam neturtinę žalą, kurią patyrė būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl blogų gyvenimo sąlygų, dėl kameroje esančių higienos normų neatitikimo reikalavimams, dėl kameroje laikomo didesnio nei leistinas asmenų skaičiaus. Skundžiasi dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerų, kurios buvo perpildytos, kad jos neatitinka nustatytų reikalavimų. Šiaulių tardymo izoliatoriuje jis buvo laikomas nuo 2012-09-20 iki 2014-02-06. Dėl perpildytų kamerų jis negalėjo pajudėti, mankštintis, tinkamai išsimiegoti, dažnai kildavo konfliktai, tapo irzlus ir nervingas. Prašo už praleistą Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2012-09-20 iki 2014-02-06 laiką priteisti 6500 litų dydžio sumą.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 63).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 50-55) nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka. Nurodė, kad Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv. m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusi galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktas nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Nurodė, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2012-09-19 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-02-06. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kameroje Nr. 61 buvo laikomas nuo 2012-09-20 iki 2012-10-09 su dar 5–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,94 kv. m iki 2,93 kv. m, kameroje Nr. 55 – laikotarpiais nuo 2012-10-09 iki 2012-12-06 ir nuo 2012-12-20 iki 2013-02-27 su dar 4–10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,7 kv. m iki 3,75 kv. m, kameroje Nr. 95 – laikotarpiais nuo 2012-12-11 iki 2012-12-17 ir nuo 2013-05-29 iki 2013-06-06 su dar 5–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,75 kv. m iki 2,92 kv. m, kameroje Nr. 52 – laikotarpiu nuo 2012-12-17 iki 2012-12-18 su dar 6–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,31 kv. m iki 2,64 kv. m, kameroje Nr. 88 – nuo 2012-12-18 iki 2012-12-19 su dar 4–5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,12 kv. m iki 3,74 kv. m, kameroje Nr. 23 – laikotarpiu nuo 2012-12-19 iki 2012-12-20 su dar 3–4 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,73 kv. m iki 3,41 kv. m, kameroje Nr. 43 – periodiškai laikotarpiais nuo 2013-03-06 iki 2013-05-02 ir nuo 2013-09-03 iki 2013-10-23 su dar 3–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,83 kv. m iki 4,58 kv. m, kameroje Nr. 27 – nuo 2013-05-02 iki 2013-05-23 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,27 kv. m iki 3,18 kv. m, kameroje Nr. 18 – nuo 2013-05-28 iki 2013-05-29 su dar 6 asmenimis ir vienam asmeniui teko 2,65 kv. m, kameroje Nr. 17 – laikotarpiu nuo 2013-06-06 iki 2013-06-11 su dar 4–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,3 kv. m iki 3,69 kv. m, kameroje Nr. 83 – periodiškai nuo 2013-06-11 iki 2013-08-26 su dar 3–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,88 kv. m iki 5,76 kv. m, kameroje Nr. 20 – laikotarpiais nuo 2013-10-30 iki 2013-11-28 ir nuo 2013-12-04 iki 2014-01-30 su dar 3–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,07 kv. m iki 4,67 kv. m, kameroje Nr. 10 – laikotarpiu nuo 2014-01-30 iki 2014-02-06 su dar 3–5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,71 kv. m iki 4,06 kv. m.

Pažymėjo, kad kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, todėl pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,7 kv. m (kameroje Nr. 55) iki 4,67 kv. m (kameroje Nr. 20) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalinimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Nurodė, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012 pažymėjo, jog ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai,

nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalinčių asmenų skaičiui per parą, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą.

Nurodė, kad pareiškėjas I. Č. Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2012-09-19 iki 2014-02-06 iš viso buvo laikomas 460 dienų. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Atsakovo nuomone, pareiškėjas skunde nenurodo jokių išgyvenimų, objektyviai pagrįstų nusiskundimų, kurie leistų nustatyti buvus neigiamą poveikį, sąlygojusį neturtinės žalos atsiradimą. Nusiskundimai dėl nepatogumų, suvaržymų nesusieti su jokiais konkrečiais laike apibrėžtais galimai neteisėtais atsakovo veiksmais, be to, šių išgyvenimų kilmė negali būti sutapatinama vien tik su kalinimu įstaigoje. Esant abstrakčiam pareiškimui apie teisių pažeidimą, negalima teigti, kad asmens teisės iš tikrųjų buvo pažeistos. Kreipiantis dėl žalos atlyginimo, žalos padarymo faktą turi įrodyti žalos atlyginimo prašantis asmuo. Vien tik statistiniai duomenys apie kameroje laikytų asmenų skaičių nėra pakankamas pagrindas konstatuoti Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtus veiksmus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 straipsnio prasme.

Pabrėžė, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate, yra nuolat perpildyta. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija dėl objektyvių priežasčių ne visuomet turi galimybę užtikrinti vienam asmeniui 3,6 kv. m plotą, bet tokia situacija nėra pastovi ir priklauso ne nuo institucijos kompetencijai priklausančių veiksmų atlikimo ar neatlikimo, įstaiga negali daryti įtakos suimtųjų (nuteistųjų) skaičiui ir nėra atsakinga už nustatyto kalinamųjų asmenų skaičiaus reikalavimo viršijimą. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Atsakovas taip pat nurodė, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu nuo 2012-09-19 iki 2014-02-06 nebuvo atlikta Visuomenės sveikatos centro patikrinimų, kurie tiesiogiai atspindėtų realią vieną ar kitą kamerą, kurioje patikrinimo metu buvo kalinamas pareiškėjas, atitikimo higienos normų reikalavimams būklę.

Pareiškėjo I. Č. skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas I. Č. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės

atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešoji atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu prašo, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas 6500 Lt neturtinės žalos atlyginimas už visą kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpį. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų, t. y. kameros buvo perpildytos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš *Slovėniją* ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla* prieš *Lenkiją*, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers* prieš *Graikiją*).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą K. prieš *Lietuvą*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev* ir *kiti* prieš *Rusiją*). EŽTT

ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic prieš Slovėniją*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją* ir juose nurodytą teismo praktiką).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buitės sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. vasario 20 d. pažyma Nr. 69/06-798 „Dėl I. Č. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (b. l. 7), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2012-09-19 ir laikotarpiu iki 2014-02-06 buvo laikomas įvairius periodus. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 61, 55, 95, 52, 88, 98, 23, 43, 27, 18, 17, 83, 20, 10. Kameroje Nr. 61, kurios plotas 17,48 kv. m, Nr. 95, kurios plotas 17,52 kv. m, Nr. 52, kurios plotas 18,50 kv. m, Nr. 23, kurios plotas 13,65 kv. m, Nr. 27, kurios plotas 15,93 kv. m, Nr. 18, kurios plotas 18,56 kv. m, bei toje pačioje kameroje Nr. 95, kurios plotas 17,52 kv. m, atitinkamais laikotarpiais kartu su pareiškėju iš viso buvo laikoma nuo 4 iki 10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,75 m² (kamera Nr. 95) iki 3,41 m² (kamera Nr. 23) ploto. Kameroje Nr. 55, kurios plotas 18,77 kv. m, Nr. 88, kurios plotas 18,73 kv. m, Nr. 43, kurios plotas 18,33 kv. m, Nr. 17, kurios plotas 18,47 kv. m, Nr. 83, kurios plotas 23,05 kv. m, Nr. 20, kurios plotas 18,69 kv. m, bei kameroje Nr. 10, kurios plotas 16,26 kv. m, atitinkamais laikotarpiais kartu su pareiškėju iš viso buvo laikoma nuo 4 iki 11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,71 m² (kamera Nr. 55) iki 5,76 m² (kamera Nr. 83) ploto. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį buvo laikomas iš viso 459 dienas. Iš šio laikotarpio 58 dienas pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 61, 95, 52, 23, 27, 18, akivaizdžiai pažeidžiant nustatytą vienam asmeniui kameros ploto normą. Konstatuotina, kad šiuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Tai, teismo nuomone, yra akivaizdus aukščiau paminėtų teisės aktų pažeidimas.

Iš pateiktos pažymos bei kitų byloje esančių įrodymų tiksliai nustatyti, kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas 401 dieną atskirais periodais kameroje Nr. 55, 88, 43, 17, 83, 20, 10, pažeidžiant nustatytas vienam asmeniui kameros ploto normas, nėra galimybių. Tačiau tuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Byloje yra atsakovo pateikti Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimo aktai. Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. sausio 17 d. patikrinimo akte Nr. EP-3 dėl 2013 m. sausio 14 d. atlikto patikrinimo (b. l. 20-25), Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. gegužės 9 d. patikrinimo akte Nr. EP-128 dėl 2013 m. gegužės 7 d. atlikto patikrinimo (b. l. 26-33), Šiaulių

visuomenės sveikatos centro 2013 m. liepos 19 d. patikrinimo akte Nr. EP-249 dėl 2013 m. liepos 10 d. atlikto patikrinimo (b. l. 34-39) nurodoma, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kameroje patikrinimų metu buvo nustatyti atitinkami higienos normos reikalavimų pažeidimai. Iš 2014 m. vasario 20 d. pažymos Nr. 69/06-798 matyti, kad pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje anksčiau nurodytu laikotarpiu buvo laikomas atitinkamai kameroje Nr. 55, Nr. 27 ir Nr. 83, t. y. pažeidimų konstatavimo metu pareiškėjas nebuvo laikomas tose kameroje, kuriose buvo konstatuoti pažeidimai, o kameros Nr. 55, Nr. 27 ir Nr. 83 patikrinimų metu nebuvo tikrinamos. Atsakovas savo atsiliepimu patvirtino, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu laikotarpiu nuo 2012-09-19 iki 2014-02-06 jo laikymo kameroje nebuvo atlikta Visuomenės sveikatos centro patikrinimų dėl kamerų atitikimo higienos normų reikalavimams (b. b. 52).

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujama teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, grąžinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalnimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalnimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų

praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Pareiškėjas savo skunde konkrečiai dėl savo sveikatos problemų iš esmės nepasisako, nurodo, kad dėl per didelio asmenų skaičiaus laikymo kamerose jis patyrė psichologinę traumą. Nagrinėjamu atveju vertintinas tik laikotarpis nuo 2012 m. rugsėjo 19 d. iki 2014 m. vasario 6 d., t. y. teismui aktualūs tik minėtu laikotarpiu atlikti įrašai asmens sveikatos istorijoje.

Iš teismui pateiktų pareiškėjo asmens sveikatos istorijos nuorašų, konkrečiai iš anamnezės, matyti, kad pareiškėjui nuo vaikystės buvo nustatyta tuberkuliozė, gydėsi Klaipėdos tuberkuliozės ligoninėje, pareiškėjas nagrinėjamu laikotarpiu buvo medikų apžiūrėtas, bet patologijos nenustatyta, taip pat fiksuoti savanoriško badavimo atvejai (b. l. 9-15, 16-19). Įvertinus šiuos medicininius įrašus bei medžiagą, negalima daryti išvadų, jog būtent dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus veiksmų (neveikimo) pareiškėjas susirgo konkrečiomis ligomis. Pateiktuose asmens sveikatos istorijos nuorašuose nėra duomenų, jog pareiškėjui po ištyrimo būtų buvusi diagnozuota kokia nors sunki liga.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, pažymi, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliam atsakymui į kiekvieną argumentą (*1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje van de Hurk v. Netherlands*).

Teismas neabejoja, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog byloje nustatytas atsakovo veiksmų neteisėtumas dėl pareiškėjo apgyvendinimo perpildytose kamerose pažeidimas kaip viena iš civilinės atsakomybės būtinų sąlygų. Tačiau pažymėtina, kad siekiant nustatyti, ar atsakovui dėl neteisėtų veiksmų atlikimo kyla civilinė atsakomybė, būtina įvertinti, ar pareiškėjui dėl šių neteisėtų veiksmų kilo pasekmės, t. y. neturtinė žala, taip pat ar tarp paminėtų veiksmų ir kilusių pasekmių yra priežastinis ryšys.

Teismas daro išvadą, jog yra neabejotina, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, atsižvelgdamas į pažeidimo trukmę (galimai apie 259 dienas, t. y. nuo 58 dienos iki 459 dienos), vertybes, kurioms daromas pažeidimas kėlė grėsmę, Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui), teismas sprendžia, kad už apgyvendinimą perpildytose kalinimo kamerose priteistina 700 Lt suma neturtinei žalai atlyginti. Taigi pareiškėjo reikalavimas dėl 6500 Lt neturtinės žalos priteisimo tenkintinas iš dalies ir pareiškėjui priteistina iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 700 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88 str. 1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo I. Č. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui I. Č. 700 Lt (septyni šimtai litų) neturtinės žalos atlyginimui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Sprendimas per 14 dienų gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Virginijus Stankevičius